

[Moderne TIDER]

INFORMASJON

Allmuens tragedie?

Hvor mye kunnskap kan vi forvente at den gjengse nordmann sitter inne med? Lista kan være lagt altfor høyt.

TEKST: MAGNUS HOEM IVERSEN

Kjenner du på en slags skamfølelse når du ikke klarer å hoste opp navnet på fiskeriministeren under familiens frokostkviss en lørdag morgen? Å være en «informert borger» er et ideal som står sterkt i Norge, et land med et høyt nivå av nyhetslesning og utdanningsnivå.

Ideelt sett skal den gode samfunnsborger gjøre informerte valg. Vi skal følge med på politikk, lese nyhetene og sette oss inn i saker. Ikke minst skal vi bruke kunnskapen til å gjøre oss opp våre egne meninger.

Jernteppet over frokostbordet blir slikt et signal om at man ikke helt har fulgt med så godt som man burde.

En gruppe medieforskere, som i

disse tider lanserer boka «Informerte borgere?» mener at vi som samfunn må slutte med denne typen skam-påføring av påstått uinformerte borgere.

I boka hevder forfatterne at både samfunn, forskning og journalistikk har lagt et fullstendig urealistisk borgerideal til grunn. De skriver at dette er problematisk fordi slike informerte borgere omtrent ikke finnes, og heller aldri har gjort det. Førsteamanuensis i medievitenskap Brita Ytre-Arne utdyper:

– Hvis man begynner å tenke over hva det vil si å være fullt ut informert, så er det ikke realistisk.

Hun fortsetter:

– Hvem skjønner alt som skjer med brexit? Kan du redegjøre for nyansene i norsk energipolitikk?

UINFORMERT VALG: Den informerte borger har visst aldri eksistert. Formodentlig heller ikke

Sykehusstrukturen? Dette er viktige tema, men det er vanskelig å være informert rundt dem.

Lar blikket gli

Alternativet til å fortvile over at folk ikke oppfyller et umulig ideal, er å ta utgangspunkt i borgerne vi faktisk har. Det er det forskerne har forsøkt på med sitt nye bokprosjekt. Det viser seg at folk slett ikke oppfører seg som den informerte idealborgeren, men at det de gjør, likevel kan være godt nok:

– Folk er omtrentlig informerte. Det betyr at de prøver, men ikke helt klarer å komme seg forbi et ganske omtrentlig nivå. De er også sporadisk overvåkende, de følger tett med om det skjer noe viktig, sier medieforskeren.

Ytre-Arne fortelle at nyhetslesere utvikler ulike strategier for å få med seg det viktigste. Hovedbildet er at folk for det meste lar blikket gli over overskrifter og en sjelden gang biter seg fast og går dypere, fordi de opplever at det har skjedd noe viktig de må vite mer om. Det er likevel viktig å huske på hvordan folk bruker nyhetsmedier:

– Nyheter og medier er innvevd i folks hverdagsliv – blandet inn i tid med venner, familie, forpliktelser, tidspress og dårlig tid til fordypning.

Grunnen til at dette ikke nødvendigvis er et problem som truer demokratiet, er at folk har mange veier inn til å forstå det som skjer i offentligheten, veier som bidrar til en helhet i tillegg til journalistikken:

– Midt i det virvaret som er

30 Rundkjøringen inviterer til å finne vår plass i flyten. Dette er mer effektivt enn sterk regelstyring.

DE NÆRE TING

32 «Når vi skulle sette opp en ny leir, var det første vi gjorde å grave ut en tilflukthule. Det andre var å sette opp en bar»

KJELL OLDEN, LIVET

under valget i Oxfordshire i 1754. ILLUSTRASJON: «AN ELECTION ENTERTAINMENT», WILLIAM HOGARTH (1755)

hverdagen, ser vi blant annet at små og store fellesskap, tv-serier og sosiale medier gir innganger mot offentligheten som en sjeldent tar inn over seg, sier Ytre-Arne.

Finder klasseforskjeller

I tillegg til å utforske hvordan folk forholder seg til tradisjonelle nyhetsmedier, tar altså boka også for seg en rekke områder utenom de tradisjonelle nyhetsmediene som kan fungere som ruter inn mot offentligheten. Et eksempel er kulturbruk, for eksempel tv-serier.

Her er det klasseforskjeller å finne. I boka kan man lese om tingrettsdommeren «Mads», som har evnen til å lese politikk og samfunn inn i det meste, også dramaserien «Narcos». Historien om Pablo

INFORMERT ELLER EI

■ «Informerte borgere?» er skrevet av Hallvard Moe, Jan Fredrik Hovden, Brita Ytre-Arne, Tine U. Figenschou, Torgeir U. Nærland, Hilde Sakariassen og Kjersti Thorbjørnsrud og gitt ut på Universitetsforlaget.

■ Forfatterne hevder at folk er «omtrentlig informerte og sporadisk overvåkende».

Escobars vei til penger og makt setter hos Mads i gang refleksjoner rundt «hvor skjørt et mer eller mindre velfungerende demokrati er når det møter slike angrep innenfra».

For ham gjør denne underholdningsserien også hans orientering mot offentligheten sterkere.

For den 22 år gamle kokken og selverklærte gameren «Jon» derimot, har ikke tv-seriene denne effekten. De fungerer heller som en form for avkopling. Ingen av seriene han ser, får ham til å tenke på noe ute i samfunnet. For Jon, som beskriver seg selv som politisk interessert, bidrar tv-seriene til en orientering bort fra offentligheten. Rutene inn mot offentligheten er ujevnt fordelt, de følger sosiale ulikheter og klasseforskjeller.

Sjekker Facebook

Stipendiat i medievitenskap Hilde Sakariassen har undersøkt hvilken rolle sosiale medier har i folks orientering mot offentligheten.

Hun finner at sosiale medier, og Facebook spesielt, fungerer som en viktig informasjonskilde for veldig mange mennesker. Samtidig ønsker hun å dempe noen av bekymringene knyttet til dette, fordi det også viser seg at de aller fleste

bruker mange forskjellige nyhetskilder, i tillegg til sosiale medier. Gruppen av folk som bruker sosiale medier som eneste kilde, er «mikroskopisk», ifølge Sakariassen. Hovedbildet er at sosiale medier er en mye brukt nyhetskilde, som folk samtidig er ganske skeptisk til:

– De jeg pratet med, var kritiske til nyheter på sosiale medier, men disse arenaene ble en kilde for dem, enten de ville eller ikke. Til og med for dem som ikke leser nyheter med vilje, uttrykker liksom at – «oops! Der poppet det opp noe likevel».

– Men er Facebook en god rute inn til offentligheten?

– Om det er en god vei? Tja, det er i det minste en vei. Det er en måte å orientere seg mot forskjellige fellesskap i en ellers travel hverdag. Du er på bussen, du ser på Facebook, du får med deg noe du ikke ville ha fått med deg ellers.

Alltid beredt

Allt er imidlertid ikke i skjønneste orden. Sakariassen finner også at kombinasjonen smarttelefon og sosiale medier ofte gjør at folk får med seg små snutter av informasjon, men mister helhetsbildet og ikke helt klarer å huske eller sette ord på hvor de har informasjonen fra heller:

– Det er følelsen av at du har sett og sjekket noe på telefonen din mange ganger. Men sjekkingen skjer i slike innimellom-øyeblikk.

Sakariassen trekker fram dette som spesielt problematisk fordi det kan være snakk om dårlige kilder eller falske nyheter. Trøsten er at folk for det meste bruker flere kilder:

– De er opptatt av helhet og danner seg slik et slags kompass som brukes opp mot det man finner på sosiale medier.

Moderne mediebruk har blitt oppstykket, den går i rykk og napp. Dersom vi ikke er informerte borgere, og heller aldri har vært det, er det ikke nødvendigvis en fare for demokratiet. Som Tom Egil Hverven skriver i sin omtale av boka i Klassekampens bokmagasin 8. februar: «Åt folk velger nye plattformer og er opptatt av saker som gir gjenklang i deres eget liv, bør ikke brukes mot dem.»

Samtidig kan en spørre seg hva det er meningen borgerne egentlig skal gjøre? Forskerne er tydelige på at de ikke mener at folk burde være informerte: «Informasjon er nødvendig for borgerne, og det er ikke slik at mengde eller kvalitet er likegyldig», skriver de. Dette leder naturligvis til spørsmålet om hva folk faktisk bør gjøre for å være gode nok borgere i et demokrati.

Medievitene ser for seg en «beredt», heller enn en informert borger. Den beredte borger er ikke til enhver tid informert, men har evnen til å finne informasjon ved behov

– enten ved å google, spørre noen i nettverket sitt, eller tilegne seg nødvendig kunnskap gjennom andre snarveier, som eksperter, organisasjoner eller mediekommentatorer.

Om mange nok følger med på noen få områder hver, og vi er forbundet med hverandre – så kan samfunnet klare seg

greit nok. Det er ikke en perfekt orden. Forfatterne påpeker at det er sårbart for saktegående, seige samfunnsendringer som ingen helt får med seg.

I tillegg er det ikke alle som har like forutsetninger, eller like sterke nettverk å trekke på for å kople seg på. Noen vil falle utenfor.

Meningsfulle fellesskap

Et hovedpoeng for forskerne er likevel å erstatte det de hevder er et utmulig ideal med et mer virkelighetsnært. Gjør man det, bør kanskje både journalistikk og mediepolitikk ta inn over seg at folk kanskje ikke orienterer seg mot offentligheten på den måten man har håpet eller trodd.

Framfor å utelukkende konsentrere oss om hva journalister dekker og hvordan folk tilegner seg denne kunnskapen, bør vi snakke mer om hvordan folk faktisk bruker mediene som en del av sin hverdag, sier Ytre-Arne:

– Mediepolitikken må ses i en helhet, gjerne sammen med utdanningspolitikk og velferdspolitikken vår for øvrig. Slik sett kan vi begynne å spørre oss om borgerne deltar i meningsfulle fellesskap. Hvis folk lever gode liv i samfunnet, så får de ofte også ressursene til å være gode borgere.

Norges fiskeriminister på skrivende tidspunkt er for øvrig Geir Inge Sivertsen (H).